Genderverschillen en deviant gedrag

Een studie naar verschillen tussen jongens en meisjes in de invloed van individuele, gezins- en landkenmerken op deviant gedrag

Paula Thijs, Ingrid van Dijk, Robin Stoof & Natascha Notten

M&M 89 (3):305-336

DOI: 10.1557/MEM2014.3.THIJ

Summary

Gender differences and deviant behaviour: differences between boys and girls in the influence of individual, family and country characteristics on deviant behaviour

In this study, gender differences in adolescent problem behaviour and its possible causes on the individual and contextual level are analysed. The focus lies on differences between boys and girls in the influence of personality, family and national cultural context characteristics. Insights from different theoretical traditions are combined. We use information on 18,027 adolescents from 24 European countries from the 2010 EU Kids Online Survey to estimate multivariate multilevel models on important determinants of problem behaviour and their gender specific influence. Consistent with previous research, we find that adolescent boys show more problem behaviour than adolescent girls. Personality traits, such as self-control, largely explain this gender gap. Low self-control affects girls more strongly than boys. Both adolescent boys and girls in single parent households are more likely to participate in problem behaviour. Boys are more likely to use problem behaviour to cope with a low socioeconomic parental status than girls. Lastly, we found that the gender gap in problem behaviour differs between countries, and is partly explained by the level of gender inequality in a country. Cultural gender norms hinder problem behaviour among adolescent girls, whereas boys show more problem behaviour in these countries.

Key words: deviant behaviour, gender gap, personality traits, social context, cross-national

1 **Introductie**

Zowel in de media, de publieke opinie, als in wetenschappelijk onderzoek is er veel aandacht voor de oorzaken en gevolgen van antisociaal of deviant gedrag dat jongeren vertonen. In dit onderzoek richten wij ons op de volgende vormen van deviant gedrag: alcoholmisbruik, spijbelen, vroege seksuele ervaringen en problemen met de politie. Gezien de verstreckende gevolgen vormen deze gedragingen een bron van zorg voor ouders, leraren en de overheid. Zo kan het vertonen van deviant gedrag op jonge leeftijd het risico op gezondheidsproblemen en ernstiger delinquent gedrag op volwassen leeftijd doen toenemen (Moffitt, 1993; Tapert, Aarons, Sedlar & Brown, 2001; Blokland, 2004). Ook de samenleving als geheel ondervindt negatieve consequenties van dergelijke deviante gedragingen, zoals hogere kosten voor gezondheidszorg en criminaliteit (Hawkins, Catalano & Miller, 1992). Deviant gedrag lijkt nauw verbonden met de adolescentie (Arnett, 1992) en komt vaker voor onder jongens dan onder meisjes (Junger-Tas, Ribeaud & Cruyff, 2004; Leadbeater, Kuperminc, Blatt & Hertzog, 1999). Hoewel het bekend is dat er een genderkloof in deviant gedrag bestaat, is er nog weinig onderzoek verricht naar mogelijke verklaringen van genderverschillen in deviant gedrag (Gorman-Smith & Loeber, 2005). In dit onderzoek zullen wij ons daarom richten op verschillen tussen jongens en meisjes in mogelijke determinanten van deviant gedrag.

Er is veel onderzoek verricht naar deviant gedrag onder adolescenten. Opvallend is dat jongens steevast vaker betrokken zijn bij deviante en antisociale gedragingen dan meisjes (Junger-Tas e.a., 2004; Leadbeater e.a., 1999). Deze genderkloof in deviant gedrag wordt in de literatuur algemeen erkend (zie voor een discussie bijvoorbeeld Moffitt, Caspi, Rutter & Silva, 2001). Tevens zijn de factoren die een rol spelen in de ontwikkeling van deviant gedrag vaak onderzocht. Zo blijkt dat het voorkomen van deviant gedrag onder jongeren deels verklaard kan worden door verschillen in persoonlijkheid (Gottfredson & Hirschi, 1990; Moffitt e.a., 2001), waarmee ook een mogelijke verklaring wordt geboden voor het verschil tussen jongens en meisjes. Jongens vertonen meer deviant gedrag omdat ze over andere persoonlijkheidskenmerken beschikken dan meisjes. Naast persoonlijkheidskenmerken kunnen ook kenmerken van de sociale en culturele context, zoals het ouderlijk gezin en de samenleving, het gedrag van adolescenten beïnvloeden (Bronfenbrenner, 1986; Jessor, 1992).

Er is echter weinig bekend over de mate waarin belangrijke voorspellers van deviant gedrag verschillende effecten hebben voor jongens en meisjes. De vraag die in dit onderzoek centraal staat is in hoeverre deze kenmerken

jongens en meisjes anders beïnvloeden. Indien de invloed van deze kenmerken genderspecifiek is, dan kan dit de omvang van de genderkloof in deviant gedrag beïnvloeden. Wij richten ons in deze studie op de mogelijke genderspecifieke oorzaken van deviant gedrag op het niveau van het individu, het gezin en het land. Dit leidt tot de volgende vraagstelling: *“In hoeverre kunnen genderverschillen in deviant gedrag worden verklaard door a) directe effecten van individuele kenmerken, gezinskenmerken en landkenmerken op deviant gedrag van jongens en meisjes, en b) verschillen tussen jongens en meisjes in de invloed van deze kenmerken op deviant gedrag?”*

Op het individuele niveau blijkt uit voorgaand onderzoek dat persoonlijkheidskenmerken, zoals de mate van zelfcontrole, een rol spelen in de ontwikkeling van deviant gedrag (Compas, Hinden & Gerhardt, 1995; Cooper, Wood & Orcutt, 2003; Pratt & Cullen, 2000). Jongens en meisjes kunnen van elkaar verschillen in zowel de aanwezigheid van deze persoonlijkheidskenmerken (Gottfredson & Hirschi, 1990; Moffit e.a., 2001), als in de invloed van deze kenmerken op deviant gedrag (Burton, Cullen, Evans, Alarid & Dunaway, 1998; Junger-Tas e.a., 2004; Lagrange & Silverman, 1999). Zo worden bij jongens vaker externaliserende psychosociale gedragsproblemen geconstateerd, zoals ADHD en agressie, terwijl meisjes zich vaker sociaal terugtrekken of depressieve stemmingen hebben. De uiting van deze persoonlijkheidskenmerken kan bij jongens tot andere gedragingen leiden dan bij meisjes, hetgeen de genderkloof in deviant gedrag kan beïnvloeden.

Daarnaast kunnen gezinskenmerken gerelateerd zijn aan het ontwikkelen van deviant gedrag. Twee kenmerken van het ouderlijk gezin blijken in de literatuur herhaaldelijk van belang te zijn. Het gaat hierbij om economische deprivatie en het opgroeien in een eenoudergezin of gezin met gescheiden ouders. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat economische deprivatie binnen het gezin een belasting vormt voor adolescenten en kan leiden tot deviant gedrag (Barrett & Turner, 2006). Daarnaast wordt gesuggereerd dat jongeren met gescheiden ouders of uit eenoudergezinnen – die vaker gekenmerkt worden door financiële deprivatie – een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen (zie Levin, Kirby & Currie, 2012). Jongens en meisjes reageren mogelijk anders op deze gezinskenmerken, hetgeen kan resulteren in genderverschillen in de uiting van deviant gedrag (Steketee, Junger & Junger-Tas, 2013).

Tot slot kunnen sociale en culturele kenmerken van de samenleving van invloed zijn op deviant gedrag (Jessor e.a., 2003). Wilkinson en Pickett (2009) stellen dat economische ongelijkheid binnen de samenleving leidt tot angst voor statusverlies en psychische druk. De verwachting is dat

adolescenten in samenlevingen waar de economische ongelijkheid groter is, deviant gedrag inzetten als ‘coping-mechanisme’ om met deze situatie om te gaan, waardoor deviant gedrag in deze samenlevingen vaker voorkomt (MacArthur e.a., 2012). Daar komt bij dat ongelijkheid in de heersende gendernormen in een samenleving, zoals traditionele normen over genderrollen en genderspecifieke socialisatie, vaak een sterkere controle op het gedrag van meisjes dan van jongens met zich meebrengt (Arnett, 1992; Byrnes, Miller & Schafer, 1999; Hadjar, Baier, Boehnke & Hagan, 2007). Dit kan de genderkloof in deviant gedrag vergroten.

In de literatuur nemen studies over genderverschillen in deviant gedrag voornamelijk één land onder de loep, of er wordt een klein aantal landen vergeleken. Vaak zijn verklaringen ofwel gericht op het individuele niveau, ofwel op het contextuele niveau. In dit onderzoek bestuderen we de invloed van zowel individuele als contextuele kenmerken op deviant gedrag. Daarnaast is onderzoek naar genderspecifieke verklaringen voor deviant gedrag schaars. Wij bouwen voort op de bestaande literatuur door de verschillen in de invloed van individuele en contextuele kenmerken tussen jongens en meisjes te onderzoeken vanuit een multiniveau- en multidisciplinair perspectief. We maken hierbij gebruik van gegevens over adolescenten in 24 Europese landen, afkomstig uit het 2010 EU Kids Online survey. Hoewel ook andere kenmerken, zoals biologische factoren, de genderkloof kunnen beïnvloeden, richten wij ons in deze studie op persoonlijkheidskenmerken en de sociale context van de adolescent. In het bijzonder onderzoeken we of de invloed van deze kenmerken van het individu en de sociale omgeving op het ontwikkelen van deviant gedrag verschilt tussen jongens en meisjes.

2 Theorieën en hypothesen

Deviant gedrag, zoals alcoholmisbruik en vroege seksuele activiteit, komt veel voor in de adolescentie (Moffitt, 1993). In de literatuur wordt er gesuggereerd dat deze risicovolle gedragingen een uiting zijn van één onderliggend syndroom van deviant gedrag. In dat geval zou er ook één set van oorzaken zijn waarmee diverse vormen van deviant gedrag in de adolescentie kunnen worden verklaard (Donovan & Jessor, 1985). Verschillende uitingen van deviant gedrag worden vaak tegelijkertijd aangeleerd en vertoond, en kunnen voor jongeren één en dezelfde functie vervullen, bijvoorbeeld om zich af te zetten tegen de ouders of als reactie op moeilijke sociale of economische omstandigheden (Jessor, 1992).

Vanuit verschillende theoretische tradities zoekt men naar verklaringen van deviant gedrag. Het merendeel van de studies richt zich op persoonlijkheidsverschillen en verschillen in de psychosociale ontwikkeling van het individu. Echter, deze persoonlijkheidsverschillen houden vaak verband met de sociale context van het individu, zoals het gezin en de samenleving (Jessor, 1992; Moffitt e.a., 2001). In dit onderzoek trachten wij de inzichten uit verschillende theoretische invalshoeken te combineren door de mogelijke determinanten van deviant gedrag in één conceptueel model samen te brengen en na te gaan in hoeverre deze determinanten verschillen tussen jongens en meisjes. Hierbij richten wij ons op zowel individuele als contextuele kenmerken.

2.1 Persoonlijkheidskenmerken

Uit eerder onderzoek is gebleken dat persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van deviant gedrag in de adolescentie (Cooper, Wood & Orcutt, 2003; Vold, Bernard & Snipes, 2002). Persoonlijkheidskenmerken zoals impulsiviteit, hyperactiviteit en gebrekkige zelfcontrole verhogen de kans op deviant gedrag (Compas e.a., 1995; Cooper, Wood & Orcutt, 2003; Gottfredson & Hirschi, 1990). Externaliserende psychosociale problemen zoals ADHD, komen vaker voor bij jongens (Junger-Tas e.a., 2004), terwijl internaliserende psychosociale problemen zoals geestelijke gezondheidsproblemen, depressie en sociale teruggetrokkenheid vaker voorkomen bij meisjes (Gullone & Moore, 2000; Leadbeater e.a., 1999). Omdat psychosociale gedragsproblemen meer naar buiten gericht zijn dan internaliserende psychosociale problemen, en vaker voorkomen bij jongens dan bij meisjes, zijn verschillen in deze kenmerken tussen jongens en meisjes mogelijk een verklaring voor genderverschillen in deviant gedrag (Junger, 2003). Echter, ook de invloed van dergelijke persoonlijkheidskenmerken op het vertonen van deviant gedrag kan anders zijn voor jongens dan voor meisjes. Volgens MacArthur e.a. (2012) verschillen jongens en meisjes in de strategieën (coping-mechanismen) die zij gebruiken om met persoonlijkheidskenmerken om te gaan. Hieruit volgt dat jongens mogelijk vaker kiezen voor deviant gedrag als copingstrategie dan meisjes. Op basis hiervan formuleren wij de hypothese dat *a) naarmate adolescenten meer externaliserende psychosociale gedragsproblemen hebben, zij een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen, en b) deze relatie zal sterker zijn voor jongens dan voor meisjes (hypothese 1a en 1b).*

Naast externaliserende gedragsproblemen is ook de mate van zelfcontrole van belang. Volgens de controletheorie (Gottfredson & Hirschi, 1990) zijn antisociaal en deviant gedrag universele uitingen of gedragingen, die kun-

nen worden geremd door de mate waarin een individu zichzelf kan beheersen. Tijdens de socialisatie internaliseert het kind normen en waarden die uiteindelijk de mate van zelfcontrole van het individu bepalen (Vold e.a., 2002). Volgens deze theorie hebben mensen met weinig zelfcontrole minder interne controle op hun gedrag, waardoor zij een grotere kans hebben op het vertonen van deviant gedrag (Pratt & Cullen, 2000) en het plegen van criminele delicten (Grasmick, Tittle, Bursik & Arneklev, 1993).

Jongens blijken gemiddeld genomen minder zelfcontrole te hebben dan meisjes (Arnett, 1992; Gottfredson & Hirschi, 1990). Mogelijk is dit het gevolg van intensiever ouderlijk toezicht op dochters dan op zonen gedurende de socialisatie (Svensson, 2003). Het verschil in de mate van zelfcontrole tussen jongens en meisjes kan een deel van de genderkloof in deviant en delinquent gedrag verklaren (Lagrange & Silverman, 1999; Tittle, Ward & Grasmick, 2003). Bovendien blijkt uit sommige studies dat de relatie tussen zelfcontrole en delinquent gedrag sterker is voor jongens dan voor meisjes (Burton e.a., 1998; Moffitt e.a., 2001; Wong, Slotboom & Bijleveld, 2010). Deze bevinding impliceert dat jongens met een lage zelfcontrole in risicovolle en provocerende situaties eerder geneigd zijn om tot deviant gedrag over te gaan dan meisjes in vergelijkbare omstandigheden. Dit leidt tot de verwachting dat a) *naarmate adolescenten over minder zelfcontrole beschikken, zij een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen, en b) deze relatie zal sterker zijn voor jongens dan voor meisjes (hypothese 2a en 2b).*

2.2 De gezinscontext

Het gezin kan een doorslaggevende invloed hebben op de ontwikkeling van deviant gedrag onder adolescenten (Hirschi, 1969; Moffitt e.a., 2001). Uit onderzoek blijkt dat er een relatie bestaat tussen economische deprivatie in het gezin en deviant gedrag in de adolescentie (Hawkins e.a., 1992). Deze relatie kan worden verklaard vanuit twee theoretische invalshoeken (Barrett & Turner, 2006): de sociale-stresstheorie (Pearlin, Menaghan, Lieberman & Mullan, 1981) en de anomietheorie (Merton, 1968). Volgens de sociale-stresstheorie veroorzaakt economische deprivatie stress. De anomietheorie richt zich op de frustratie die ontstaat wanneer jongeren onvoldoende middelen hebben om cultureel gewaardeerde doelen te bereiken, zoals het behalen van een opleiding, het bereiken van een succesvolle loopbaan of het verkrijgen van materiële goederen, hetgeen vaker het geval zal zijn in economisch gedepriveerde gezinnen. Beide theorieën beschouwen deviant gedrag als een strategie om met problemen en spanningen om te gaan die worden veroorzaakt door economische deprivatie in het gezin (zie Agnew, Matthews, Bucher, Welcher & Keyes, 2008).

Economische deprivatie gaat vaak gepaard met verminderde of gebrekkige culturele en sociale hulpbronnen in het gezin en een toename van stress. In gezinnen met minder hulpbronnen en meer stress is de band tussen ouder en kind vaak minder sterk en schiet ouderlijke steun tekort, waardoor de kans op deviant gedrag in de adolescentie toeneemt (Galloway & Skarðhamar, 2010; Patterson, DeBaryshe & Ramsey, 1990). Daarnaast blijkt dat adolescenten uit huishoudens met een lage sociaaleconomische status vaker afwijkende copingstrategieën gebruiken die kunnen resulteren in deviant gedrag (Evans & Kim, 2013). Door gebrekkige ouderlijke steun en hulpbronnen en een hogere mate van stress in economisch gedepriveerde gezinnen, hebben adolescenten uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status een grotere kans om deviant gedrag te vertonen dan adolescenten uit hogere statusgezinnen.

Jongens en meisjes gaan mogelijk anders om met de stress en spanning die wordt ervaren als gevolg van het opgroeien in een gezin met geringe sociaaleconomische middelen (MacArthur e.a., 2012). Sommige onderzoekers stellen dat jongens gevoeliger zijn voor economische deprivatie in het gezin dan meisjes, omdat zij meer op sociale en materiële status gericht zijn dan meisjes (Claes e.a., 2005; Pickett, Mookherjee & Wilkinson, 2005). Volgens anderen worden jongens in economisch gedepriveerde gezinnen op een andere manier behandeld dan meisjes (Moffitt e.a., 2001), waardoor jongens kwetsbaarder zijn voor sociaaleconomische achterstand in het gezin. Dit leidt tot de verwachting dat *a) naarmate de sociaaleconomische status van het gezin van de adolescent lager is, zij een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen, en b) deze relatie zal sterker zijn voor jongens dan voor meisjes (hypothese 3a en 3b).*

Eerder onderzoek heeft aangetoond dat jongeren die in tweeoudergezinnen opgroeien minder deviant gedrag vertonen dan jongeren die in gescheiden en eenoudergezinnen opgroeien (zie Levin e.a., 2012). Dit kan worden toegeschreven aan verschillende mechanismen. Ten eerste worden eenoudergezinnen doorgaans gekenmerkt door een grotere sociaaleconomische achterstand (zie bijvoorbeeld Barrett & Turner, 2006). Ten tweede leiden conflicten tussen ouders (Skarðhamar, 2009) en de psychologische problemen die een ouderlijke echtscheiding met zich meebrengt (Amato, 2001) tot stress en spanning onder adolescenten, waardoor de kans op het vertonen van deviant gedrag toeneemt.

Daarnaast zijn de mogelijkheden tot sociale controle op adolescenten in eenoudergezinnen over het algemeen beperkter (Barrett & Turner, 2006). Volgens de controletheorie zorgen zelfcontrole en sociale controle voor een remming op de neiging om tot deviant gedrag over te gaan (Gottfred-

son & Hirschi, 1990; Hirschi, 1969). Het gezin vormt een belangrijke bron voor het aanleren van zelfbeheersing en het uitoefenen van sociale controle. Uit eerder onderzoek blijkt dat genderverschillen in delinquent gedrag voor een deel verklaard kunnen worden doordat ouderlijk toezicht op meisjes intensiever is dan op jongens (Junger-Tas e.a., 2004). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat niet alleen de hoeveelheid begeleiding en controle verschilt, maar ook dat de invloed van ouderlijke controle op deviant gedrag sterker is voor jongens dan voor meisjes (Svensson, 2003; Smith & Paternoster, 1987). Deze bevindingen suggereren dat het opgroeien in een eenoudergezin meer nadelige gevolgen heeft voor jongens dan voor meisjes (Moffitt e.a., 2001). Echter, ander onderzoek toont aan dat het uiteenvallen van het gezin vaker tot delinquent gedrag bij meisjes leidt (Steketee e.a., 2013; Junger-Tas e.a., 2004). Dit impliceert dat meisjes gevoeliger zijn voor ouderlijke scheiding dan jongens. Hoewel echtscheiding als gebeurtenis negatievere gevolgen voor meisjes zou kunnen hebben, lijkt het wonen in een eenoudergezin een grotere impact te hebben voor jongens, en daarom stellen wij dat *a) adolescenten in eenoudergezinnen een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen dan adolescenten in een gezin met twee ouders, en b) deze relatie zal sterker zijn voor jongens dan voor meisjes (hypothese 4a en 4b).*

2.3 De maatschappelijke context

Uit eerder onderzoek blijkt dat de prevalentie van deviant gedrag verschilt tussen landen (Jessor e.a., 2003; Junger-Tas e.a., 2004). Hiervoor zijn meerdere oorzaken mogelijk. Ten eerste kan de compositie van de populatie variatie veroorzaken in het percentage adolescenten dat deviant gedrag vertoont. Wanneer bepaalde kenmerken die samenhangen met deviant gedrag vaker voorkomen onder de adolescenten in een land, zal het niveau van deviant gedrag in dit land hoger zijn. Zo zal deviant gedrag vaker voorkomen in landen met een groter aantal eenoudergezinnen of economisch gedepriveerde gezinnen, omdat deze kenmerken zoals hierboven besproken samenhangen met een grotere kans op deviant gedrag onder adolescenten afkomstig uit deze gezinnen. In dit onderzoek controleren we voor de populatiecompositie, maar kijken we ook naar landenkenmerken die de kans op deviant gedrag kunnen beïnvloeden. Volgens sommige onderzoekers is inkomensongelijkheid het belangrijkste landkenmerk dat samenhangt met deviant gedrag (Eisner, 2002; Pickett e.a., 2005). Wilkinson en Pickett (2009) stellen dat maatschappelijke ongelijkheid leidt tot economische spanningen, zoals angst voor statusverlies, wat psychosociale problemen zoals stress met zich meebrengt voor zowel vol-

wassenen als adolescenten. Deze interpretatie van economische ongelijkheid kent parallellen met de anomietheorie van Merton (1968). Deze theorie benadrukt dat (vermeende) economische deprivatie spanning en stress veroorzaakt, waarbij adolescenten deviant gedrag als copingsstrategie zullen gebruiken (MacArthur e.a., 2012; Merton, 1968). Ondanks dat het werk van Wilkinson en Pickett (2009) op theoretische en methodologische gronden wordt bekritiseerd (O'Connell, 2010; Liebig, 2012), vonden zij bewijs voor een relatie tussen inkomensongelijkheid op landniveau en een verscheidenheid aan sociale problemen en deviante gedragingen, zoals tienerzwangerschappen en schooluitval.

Pickett e.a. (2005) suggereren dat jongens en meisjes verschillend reageren op moeilijkheden die worden veroorzaakt door economische ongelijkheid op macroniveau. Jongens participeren over het algemeen vaker in geweld en ander externaliserend gedrag, terwijl meisjes vaker naar binnen gerichte problemen zoals depressie vertonen. Naast de specifieke expressie van deviant gedrag, kan ook de invloed van statusproblemen op deviant gedrag verschillen tussen jongens en meisjes. Claes e.a. (2005) vonden dat de mate waarin adolescenten georiënteerd zijn op hun bredere sociale omgeving, zoals leeftijdsgenoten, een afremmende werking heeft op delinquent gedrag bij jongens, maar geen invloed heeft op meisjes. Dat wil zeggen dat jongens mogelijk gevoeliger zijn voor statusproblemen en stress veroorzaakt door inkomensongelijkheid op landenniveau dan meisjes. Dit leidt tot de verwachting dat *a) adolescenten in landen met een hoge inkomensongelijkheid een grotere kans hebben om deviant gedrag te vertonen, en b) deze relatie zal sterker zijn voor jongens dan voor meisjes (hypothese 5a en 5b).*

Ook culturele normen in de samenleving kunnen de neiging tot het vertonen van deviant gedrag beïnvloeden (Junger-Tas e.a., 2004). Culturele normen bepalen voor een groot deel de regels die ouders, leraren, leeftijdsgenoten en de gemeenschap handhaven met betrekking tot deviant gedrag. Dit kan leiden tot verschillen tussen samenlevingen in het niveau van deviant gedrag onder adolescenten. Zo zijn socialisatieverschillen tussen jongens en meisjes mogelijk het grootst in samenlevingen die aan jongens een inherent andere en meer autonome rol toekennen dan aan meisjes (Hadjar e.a., 2007). Regels voor het gedrag van meisjes zijn in dergelijke samenlevingen strenger dan voor jongens (Arnett, 1992; Byrnes e.a., 1999). Bovendien bestaan er in samenlevingen met sterke genderspecifieke maatschappelijke normen over het algemeen meer zorgen over deviant gedrag, zoals seksueel gedrag van meisjes dan van jongens. Doordat in samenlevingen waar de genderongelijkheid groter is de normen met betrekking tot aanvaardbaar gedrag strenger zijn voor meisjes dan voor jon-

gens, zullen hun deviante gedragingen sterker afgeremd worden, wat zal resulteren in een grotere genderkloof in deze samenlevingen (Donovan & Jessor, 1985; Junger-Tas e.a., 2004). Hoe groot het verschil is tussen jongens en meisjes in wat voor hen als passend gedrag wordt gezien hangt af van de heersende genderspecifieke normen in de maatschappelijke context (Upchurch, Levy-Storms, Sucoff & Aneshensel, 1998). Daarom verwachten we dat *genderongelijkheid een sterker effect zal hebben voor meisjes dan voor jongens (hypothese 6)*.

3 Data

Om onze hypothesen te toetsen maken we gebruik van het 2010 EU Kids Online Survey, een cross-sectioneel landenvergelijkend onderzoek naar online activiteiten, offline risicovol gedrag, persoonlijkheidskenmerken en gezinskenmerken van kinderen.¹ Op basis van een aselechte drietraps-gestratificeerde steekproef zijn in 25 Europese landen 25.142 kinderen van 9 tot 16 jaar die gebruik maken van het internet geselecteerd.² Deze kinderen en één van hun ouders of verzorgers zijn in 2010 face-to-face geïnterviewd. Daarnaast hebben de kinderen ook een schriftelijke vragenlijst voorgelegd gekregen, zodat zij vertrouwelijke vragen in afwezigheid van ouders, verzorgers of de interviewer hebben kunnen beantwoorden. Per land werden ongeveer 1000 respondenten geïnterviewd. De respons varieerde van 17 procent in Nederland tot 83 procent in Roemenië, met name door verschillen in de steekproeftrekking (Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson, 2011). Ondanks deze verschillen is de representativiteit van de steekproef zo veel mogelijk gewaarborgd (Ipsos, 2011). Voor de analyse hebben we een selectie gemaakt van 18.027 adolescenten in de leeftijd van 11 tot 16 jaar.³ Ontbrekende waarden op één of meer van de relevante variabelen zijn opgevuld aan de hand van multiële imputatie met de overige variabelen (Rubin, 2009). De 777 (4,3 procent) resterende ontbrekende waarden op de afhankelijke variabele zijn verwijderd met behulp van listwise deletion. Dit resulteerde in 17.250 respondenten uit 24 Europese landen.⁴

3.1 Variabelen

Onze afhankelijke variabele, deviant gedrag, is gemeten aan de hand van de volgende vraag, ontleend aan de Health Behaviour in School-Aged Children Survey (Currie e.a., 2008): 'Heb je in de afgelopen 12 maanden één of meer van onderstaande dingen gedaan?', gevolgd door de volgende stellingen: (i) 'zoveel alcohol gebruikt dat ik echt dronken werd', (ii) 'school

gemist zonder dat mijn ouders het wisten (spijbelen)', (iii) 'seks gehad', (iv) 'problemen gehad met de politie' en (v) 'problemen gehad met mijn leraren voor slecht gedrag'. De mogelijke antwoordcategorieën waren (o) 'nee' of (1) 'ja'.

Met behulp van factoranalyses per land is onderzocht of de items naar één onderliggend construct verwijzen. In vier landen – Oostenrijk, België, Tsjechië en Frankrijk – omvatten de items meer dan één dimensie. Na het verwijderen van het laagst scorende item ('problemen met leraren') vormen de verschillende items een structuur die eendimensionaal is in alle landen. De vier items vormen een betrouwbare schaal (*Cronbach's alpha* = 0,621). Een overzicht van de *Cronbach's alpha's* per land is te vinden in tabel A1 in de appendix. Vervolgens is er een schaal voor deviant gedrag geconstrueerd door het gemiddelde te nemen van de vier opgenomen items. Een hogere score op de schaal duidt op meer deviant gedrag. De gemiddelde score per land is het laagst in Turkije (0,034) en het hoogst in Slovenië (0,139). Een overzicht van de gemiddelde score per land is te vinden in tabel A1 in de appendix. Het gemiddelde niveau van deviant gedrag over alle landen bedraagt 0,079.

In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken voor alle variabelen te vinden.

Tabel 1 Beschrijvende statistieken

	Gemiddelde	SD deviation	Minimum	Maximum
<i>Individuele kenmerken</i>				
Deviant gedrag	0,08	0,18	0	1
Gender	0,50		0	1
Externaliserende gedragsproblemen	0,44	0,31	0	2
Zelfcontrole	1,62	0,52	0	2
<i>Controlevariabelen</i>				
Leeftijd	13,47	1,69	11	16
Urbanisatie	1,07	0,81	0	2
Internetgebruik	2,69	0,56	0	3
<i>Gezinskenmerken</i>				
Eenoudergezin	0,22		0	1
SES ^a gezin	2,49	1,42	0	5
<i>Landkenmerken</i>				
Inkomensongelijkheid	8,88	2,95	5,30	17,40
Genderongelijkheid	0,28	0,05	0,18	0,42

N1 = 17.250, N2 = 24

^a SES: sociaaleconomische status

BRON: EU Kids Online Survey, 2010

3.2 Individuele kenmerken

Gender is gemeten als man (0) of vrouw (1). Het niveau van zelfcontrole is gemeten aan de hand van een schaal voor sensatiezoekend gedrag (Stephenson, Hoyle, Palmgreen & Slater, 2003), bestaande uit het gemiddelde van de geldige antwoorden op de volgende vragen: (i) 'Ik doe gevaarlijke dingen voor de lol' en (ii) 'Ik doe spannende dingen. Ook al zijn ze gevaarlijk'. Mogelijke antwoorden zijn (0) 'niet waar', (1) 'een beetje waar', en (2) 'helemaal waar'. De samenhang van deze items (*Spearman's Rho*) varieert van 0,533 in Estland tot 0,710 in Italië. De schaal is gespiegeld, zodat een hogere waarde op de schaal correspondeert met meer zelfbeheersing.

Externaliserende psychosociale gedragsproblemen zijn gemeten met een gevalideerde schaal (Goodman, Lamping & Ploubidis, 2010) gebaseerd op de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) (Livingstone, 2010; Goodman, 1997). Op basis van factor- en betrouwbaarheidsanalyses hebben we het gemiddelde genomen van de geldige antwoorden op ten minste drie van de zes vragen over gedragsproblemen en hyperactiviteit.⁵ De respondenten is gevraagd om te reageren met (0) 'niet waar', (1) 'een beetje waar', of (2) 'helemaal waar' op de volgende uitspraken: (i) 'Ik word erg boos en verlies vaak mijn geduld', (ii) 'Gewoonlijk doe ik wat er van me verlangd wordt', (iii) 'Ik vecht vaak, ik kan anderen laten doen wat ik wil', (iv) 'Ik word vaak beschuldigd van liegen en bedriegen', (v) 'Ik pak wel eens spullen van thuis, school of ergens anders, die niet van mij zijn' en (vi) 'Ik ben gemakkelijk afgeleid en vind het moeilijk me te concentreren'. Het antwoord op de stelling (ii) 'Gewoonlijk doe ik wat er van me verlangd wordt' hebben we omgecodeerd zodat het overeenkomt met de richting van de andere stellingen. Hoewel de betrouwbaarheid van de schaal aan de lage kant was (*Cronbach's alpha* = 0,515), zijn er theoretische en empirische gronden voor het gebruik van de subschaal van externaliserende psychosociale problemen (Goodman e.a., 2010). Een hogere score op de schaal wil zeggen dat er meer externaliserende psychosociale gedragsproblemen spelen.

In navolging van Eisner (2002) controleren we voor urbanisatiegraad van de woonplaats van de adolescent. In grote gemeenten hebben adolescenten meer gelegenheid om deviant gedrag te vertonen. Urbanisatiegraad is ingedeeld in (0) 'laag', (1) 'gemiddeld', of (2) 'hoog', gebaseerd op de bevolkingsdichtheid per vierkante kilometer of de grootte van de woonplaats. Het verschil in R^2 tussen een lineair en een niet-lineair model is te verwaarlozen (verandering in R^2 = 0,000) en daarom nemen wij het niveau van verstedelijking op als continue variabele.

De steekproef bevat alleen kinderen die gebruikmaken van het internet.

We controleren voor de frequentie van het internetgebruik van het kind, hetgeen mogelijk samenhangt met deviant gedrag (Ko e.a., 2008). Internetgebruik is gemeten als (0) 'minder dan een keer per maand', (1) 'een of twee keer per maand', (2) 'een of twee keer per week', en (3) 'elke dag of bijna elke dag'. Tot slot is er gecontroleerd voor leeftijd gemeten in jaren. Deze varieert van 11 tot 16 jaar.

3.3 Gezinskenmerken

Ouderlijke sociaaleconomische status (SES) is gemeten met behulp van het hoogst bereikte opleidingsniveau en het beroep van de kostwinner. Beide indicatoren zijn gebruikt om een schaal te construeren voor SES (zie Livingstone e.a., 2011). De schaal omvat drie categorieën voor sociaaleconomische status: (0) 'laag', (1) 'gemiddeld' en (2) 'hoog'. Een overzicht van hoe de schaal tot stand is gekomen is te vinden in tabel A2 in de appendix. Het verschil in R^2 tussen een lineair en een niet-lineair model is te verwaarlozen (verandering in $R^2 = 0,001$), waarop we hebben besloten SES op te nemen als continue variabele. Gezinsstructuur is gemeten aan de hand van een classificatie van het gezin als (0) 'tweeoudergezin' of (1) 'eenoudergezin' door de geïnterviewde ouder of verzorger.

3.4 Landkenmerken

Inkomensongelijkheid op landniveau is gemeten aan de hand van de inkomensongelijkheidindex, afkomstig uit het Human Development Report (UNDP, 2009). Deze index geeft de verhouding weer tussen het aandeel inkomsten of uitgaven van de rijkste tien procent ten opzichte van de armste tien procent van de bevolking. Een hogere score betekent een grotere inkomensongelijkheid. De gemiddelde score op de index bedraagt 8,9, variërend van 5,3 in Tsjechië tot 17,4 in Turkije.

De indicator voor genderongelijkheid op landniveau is afkomstig van het World Economic Forum (Hausmann, Tyson & Zahidi, 2010). Deze indicator geeft de genderongelijkheid in 2009 weer en bestaat uit een aantal subindices: economische participatie en economische kansen, opleidingsniveau, gezondheid, sterftেকans en politieke macht. De variabele is omgedraaid zodat een hogere score op meer genderongelijkheid duidt. De gemiddelde score is 0,278, variërend van 0,175 in Finland tot 0,417 in Turkije. Landgemiddelden worden weergegeven in tabel A1 in de appendix. De landkenmerken zijn gecentreerd op het gemiddelde.

3.5 Analyse en modellen

Om de invloed van individuele en contextuele kenmerken op deviant gedrag te schatten, maken we gebruik van multivariate multiniveau-analyse (Snijders & Bosker, 1999). De intraklassecorrelatie (*ICC*) in het nulmodel (niet weergegeven) is klein (0,03), maar significant.⁶ Dat wil zeggen dat de waarnemingen binnen landen onderling samenhangen, en dat multivariate multiniveau-regressiemodellen de voorkeur genieten boven reguliere modellen. We hebben additionele analyses verricht om de robuustheid van onze resultaten te controleren. Hieruit is gebleken dat Turkije en Zweden een uitzonderlijk score hebben met betrekking tot de landkenmerken. Echter, analyses zonder deze landen leveren geen wezenlijk andere resultaten op, en om die reden hebben we ook deze landen in onze analyses opgenomen.

Omdat we veronderstellen dat deviant gedrag onder adolescenten en genderverschillen hierin variëren tussen landen, wordt in alle modellen een random-intercept en random-slope van gender geschat. Model 1 laat het genderverschil in deviant gedrag zien. De overige individuele kenmerken en controlevariabelen worden toegevoegd in model 2. Familiekekenmerken zijn opgenomen in model 3 en landkenmerken worden toegevoegd in model 4. Modellen 5, 6 en 7 bevatten interacties tussen gender en respectievelijk individuele, gezins- en landkenmerken. Omdat we gebruik maken van cross-sectionele data kunnen er geen conclusies kunnen worden getrokken over causale invloeden.

4 Resultaten

In figuur 1 is het niveau van deviant gedrag voor jongens en meisjes per land grafisch weergegeven. In nagenoeg alle landen is er sprake van een genderkloof in deviant gedrag, waarbij jongens zoals verwacht in het algemeen meer deviant gedrag vertonen dan meisjes. Echter, er zijn uitzonderingen. In Denemarken, Estland, Duitsland en Finland vertonen meisjes juist meer deviant gedrag dan jongens. Verder laat de grafiek zien dat de genderkloof in deviant gedrag het grootst is in Griekenland en Litouwen. In het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen verschillen jongens en meisjes nauwelijks van elkaar in deviant gedrag. Nederland neemt een middenpositie in, met een genderkloof die wat groter is dan gemiddeld. In de volgende multiniveau-analyses wordt getoetst in hoeverre deze bevindingen standhouden wanneer we rekening houden met individuele, gezins- en landkenmerken.

*Figuur 1 Niveau van deviant gedrag per land, uitgesplitst naar jongens en meisjes
BRON: EU Kids Online Survey, 2010*

In model 1 (tabel 2) gaan we na in hoeverre er een genderkloof in deviant gedrag is. Overeenkomstig met eerder onderzoek (zie bijvoorbeeld Junger-Tas e.a., 2004; Leadbeater e.a., 1999), blijkt uit dit model dat meisjes een significant kleinere kans hebben om deviant gedrag te vertonen dan jongens ($b = -0,014$). In model 2 worden de overige individuele kenmerken van adolescenten toegevoegd. In dit model is het effect van gender niet langer significant. Dit duidt erop dat de verschillen in deviant gedrag tussen adolescenten jongens en meisjes grotendeels worden verklaard door genderverschillen in persoonlijkheidskenmerken. Dit is in lijn met bevindingen uit eerder onderzoek (Arnett, 1992; Moffitt e.a., 2001; Tittle e.a., 2003).

Uit de resultaten van model 2 blijkt dat deviant gedrag vaker voorkomt bij adolescenten met een grotere neiging tot externaliserende gedragproblemen ($b = 0,088$). Daarnaast hebben adolescenten met meer zelfcontrole een kleinere kans om deviant gedrag te vertonen dan adolescenten met een lagere zelfcontrole ($b = -0,083$), waarmee onze verwachting op basis van de controletheorie wordt ondersteund. Naast persoonlijkheidskenmerken hebben we in model 2 de controlekenmerken leeftijd en urbanisatiegraad toegevoegd. Het effect van beide kenmerken is positief en significant ($b = 0,033$ respectievelijk $b = 0,004$), wat betekent dat deviant gedrag vooral voorkomt onder oudere adolescenten en onder jongeren die in grotere

Tabel 2 Multivariate multiniveau-regressiemodellen voor deviant gedrag (B-coëfficiënten (b), beta-coëfficiënten (beta) en standaard-deviaties (SD))

	Model 1				Model 2				Model 3				Model 4			
	b	beta	SD	sig	b	beta	SD	sig	b	beta	SD	sig	b	beta	SD	sig
<i>Individueel</i>																
Gender (vrouw)	-0,014	-0,007	0,003	**	0,003	0,002	0,004		0,003	0,001	0,004		0,003	0,001	0,004	
Leeftijd					0,033	0,057	0,001	**	0,033	0,056	0,001	**	0,033	0,056	0,001	**
Urbanisatie					0,004	0,003	0,002	*	0,003	0,003	0,002	*	0,003	0,003	0,002	*
Internetgebruik					0,002	0,001	0,002		0,003	0,002	0,002		0,003	0,001	0,002	
Externaliserende gedragsproblemen					0,088	0,027	0,004	**	0,087	0,027	0,004	**	0,087	0,027	0,004	**
Zelfcontrole					-0,083	-0,044	0,003	**	-0,083	-0,043	0,003	**	-0,083	-0,043	0,003	**
<i>Familie</i>																
Eenoudergezin									0,019	0,008	0,003	**	0,019	0,008	0,003	**
SES ^a gezin									-0,001	0,000	0,002		-0,001	0,000	0,002	
<i>Land</i>																
Inkomensongelijkheid																
Genderongelijkheid																
<i>Interacties</i>																
Leeftijd* gender																
Urbanisatie * gender																
Internetgebruik* gender																
Externaliserende gedragsproblemen* gender																
Zelfcontrole* gender																
Eenoudergezin* gender																
SES ^a gezin * gender																
Genderongelijkheid ^{b*} gender																
Inkomensongelijkheid ^{b*} gender																

	Model 1				Model 2				Model 3				Model 4			
	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>
Intercept	0,087		0,006	**	-0,287		0,013	**	-0,290		0,014	**	-0,290		0,014	**
<i>Variantiecomponenten (a)</i>																
Individuele variantie	0,033		0,000	**	0,025		0,000	**	0,025		0,000	**	0,025		0,000	**
Landenvariantie	0,001		0,000	**	0,001		0,000	**	0,001		0,000	**	0,001		0,000	**
Variantie gendereffect	0,000		0,000	*	0,000		0,000	*	0,000		0,000	*	0,000		0,000	*
-2 loglik	-9954,839				-14307,739				-14349,993				-14350,743			

+ = $p < 0,1$ * = $p < 0,05$ ** = $p < 0,01$ (tweezijdig)
N17 = 17.250, N2 = 24
a SES: sociaaleconomische status
b Gecentreerd op het gemiddelde
BRON: EU Kids Online Survey, 2010

Tabel 2 (vervolg) Multivariate multiniveau-regressiemodellen voor deviant gedrag (B-coëfficiënten (b), beta-coëfficiënten (beta) en standaard deviaties (SD))

	Model 5				Model 6				Model 7			
	b	beta	SD	sig	b	beta	SD	sig	b	beta	SD	sig
Gender (vrouw)	0,108	0,001	0,026	**	-0,005	0,001	0,006		0,003	0,001	0,004	
Leeftijd	0,036	0,061	0,001	**	0,033	0,056	0,001	**	0,033	0,056	0,001	**
Urbanisatie	0,005	0,004	0,002	*	0,003	0,003	0,002	*	0,003	0,003	0,002	*
Internetgebruik	0,002	0,001	0,003		0,003	0,001	0,002		0,003	0,001	0,002	
Externaliserende gedragsproblemen	0,101	0,031	0,006	**	0,087	0,027	0,004	**	0,087	0,027	0,004	**
Zelfcontrole	-0,078	-0,041	0,003	**	-0,083	-0,043	0,003	**	-0,083	-0,043	0,003	**
Familie												
Eenoudergezin	0,019	0,008	0,003	**	0,018	0,008	0,004	**	0,019	0,008	0,003	**
SES ^a gezin	-0,001	-0,001	0,002		-0,004	-0,003	0,003		-0,001	0,000	0,002	
Land												
Inkomensongelijkheid	0,000	-0,001	0,002		0,000	-0,001	0,002		-0,001	-0,003	0,002	
Genderongelijkheid	-0,076	-0,004	0,108		-0,078	-0,004	0,107		0,004	0,000	0,111	
Interacties												
Leeftijd* gender	-0,006	-0,010	0,001	**								
Urbanisatie * gender	-0,003	-0,003	0,003									
Internetgebruik* gender	0,002	0,001	0,005									
Externaliserende gedragsproblemen* gender	-0,029	-0,009	0,009	**								
Zelfcontrole* gender	-0,009	-0,005	0,005	+								
Eenoudergezin* gender					0,002	0,001	0,006	+				
SES ^a gezin * gender					0,006	0,004	0,004					
Inkomensongelijkheid ^{b*} gender									0,001	0,003	0,001	
Genderongelijkheid ^{b*} gender									-0,206	-0,011	0,080	*

	Model 5				Model 6				Model 7			
	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>	<i>b</i>	<i>beta</i>	<i>SD</i>	<i>sig</i>
Intercept	-0,342		0,018	**	-0,286		0,014	**	-0,289		0,014	**
Variantiecomponenten (a)												
Individuele variantie	0,025		0,000	**	0,025		0,000	**	0,025		0,000	**
Landenvariantie	0,001		0,000	**	0,001		0,000	**	0,001		0,000	**
Variantie geslachtseffect	0,000		0,000	*	0,000		0,000	*	0,000		0,000	+
-2 loglik	-14377,854				-14353,599				-14356,877			

+ = $p < 0,1$ * = $p < 0,05$ ** = $p < 0,01$ (tweezijdig)
N1 = 17.250, N2 = 24
a SES: sociaaleconomische status
b Gecentreerd op het gemiddelde
BRON: EU Kids Online Survey, 2010

gemeenten wonen. Uit aanvullende analyses waarin we één voor één individuele kenmerken van adolescenten aan het model hebben toegevoegd (analyses worden hier niet weergegeven), blijkt inderdaad dat het genderverschil grotendeels wordt verklaard door zelfcontrole, waarmee het een belangrijke bijdrage levert aan het genderverschil in deviant gedrag onder adolescenten. Leeftijd van de adolescent blijkt het meest van belang voor de kans om deviant gedrag te vertonen.

In model 3 hebben we gezinskenmerken toegevoegd. Adolescenten uit eenoudergezinnen hebben een significant grotere kans om deviant gedrag te vertonen dan adolescenten uit tweeoudergezinnen ($b = 0,019$). In overeenstemming met onze theoretische verwachting blijkt de sociaaleconomische status van het gezin een belangrijke voorspeller van deviant gedrag (analyses worden hier niet weergegeven). Echter, de resultaten van model 3 laten zien dat ouderlijke sociaaleconomische status na controle voor alle individuele kenmerken geen significante invloed meer heeft op het vertonen van deviant gedrag.

In model 4 zijn de landkenmerken toegevoegd. Inkomensongelijkheid en genderongelijkheid op landniveau hebben geen significante invloed op deviant gedrag bij adolescenten. Bovendien blijkt uit een toets voor het verschil in de passendheid van de modellen (*loglikelihood*) dat het toevoegen van landkenmerken in model 4 niet leidt tot een significante verbetering van de passendheid van model. De variantie op landniveau laat echter wel zien dat de prevalentie van deviant gedrag van land tot land verschilt.

Modellen 5 tot en met 7 laten de schattingen zien van de interactie-effecten, waarmee we onze hypothesen over genderverschillen in de effecten van de determinanten van deviant gedrag toetsen. Model 5 toont interacties tussen individuele kenmerken en gender. In overeenstemming met hypothese 1b vinden we dat de invloed van externaliserende gedragsproblemen significant sterker is voor jongens dan voor meisjes. Onze bevindingen laten daarnaast zien dat een lager niveau van zelfcontrole de kans op deviant gedrag verhoogt, maar in tegenstelling tot onze verwachting zoals geformuleerd in hypothese 2b vinden we dat de mate van zelfcontrole een sterkere voorspeller is van deviant gedrag voor meisjes dan voor jongens. Het verschil is echter marginaal significant ($p < 0,1$).

Model 6 toont de interacties tussen gezinskenmerken en gender. De interactie van het afkomstig zijn uit een eenoudergezin met gender is niet significant. We vinden een verschil tussen jongens en meisjes in het effect van de sociaaleconomische status van het gezin, hoewel het verschil wederom marginaal significant is ($p < 0,1$). We vinden daarmee gedeeltelijk een bevestiging voor de verwachting in hypothese 3b dat jongens en meis-

jes verschillend reageren op eventuele stress en spanning veroorzaakt door problemen en moeilijkheden in het gezin.

Model 7 schat de interacties van gender met inkomensongelijkheid en genderongelijkheid op landniveau. De resultaten tonen aan dat de invloed van genderongelijkheid op deviant gedrag voor meisjes significant sterker is dan voor jongens, zoals we verwachtten in hypothese 6. Er is geen direct effect van genderongelijkheid op de mate van deviant gedrag gevonden, wat impliceert dat genderongelijkheid alleen van invloed is op deviant gedrag van meisjes. Maatschappelijke normen die mannelijke dominantie benadrukken hebben als gevolg dat de mate van deviant gedrag bij meisjes wordt gereduceerd. Daardoor is de genderkloof in deviant gedrag groter in een culturele context waarin het niveau van genderongelijkheid groter is dan gemiddeld. Aangezien de interactie tussen gender en inkomensongelijkheid niet significant is, vinden we geen ondersteuning voor de hypothese dat het effect van inkomensongelijkheid sterker is voor jongens dan voor meisjes (hypothese 5b).

5 Conclusie en discussie

In dit onderzoek richtten we ons op de vraag of de genderkloof in deviant gedrag verklaard kan worden door genderspecifieke invloeden van individuele, gezins- en landkenmerken op deviant gedrag. Met behulp van data over adolescenten meisjes en jongens afkomstig uit 24 Europese landen hebben we met behulp van multiniveau-analyse onderzocht of er een genderkloof in deviant gedrag bestaat, hoe die te verklaren is en in welke mate de effecten van individuele en sociaal contextuele factoren verschillen tussen jongens en meisjes.

Uit de resultaten is gebleken dat de mate van zelfcontrole en externaliserende gedragsproblemen bij adolescenten gerelateerd zijn aan deviant gedrag en dat deze factoren een groot deel van de kloof in deviant gedrag tussen jongens en meisjes verklaren. Dat zelfcontrole een belangrijke voorspeller is van deviant gedrag ondersteunt de controletheorie van Gottfredson en Hirschi (1990), waarin wordt gesteld dat zelfcontrole de universele tendentie naar deviant gedrag remt. In tegenstelling tot onze verwachtingen blijkt uit onze resultaten dat het effect van zelfbeheersing sterker is voor meisjes dan voor jongens. Deze bevinding wijkt af van zowel de controletheorie, die veronderstelt dat zelfbeheersing gelijke gevolgen heeft voor jongens en meisjes, als van eerder onderzoek, waarin sterkere effecten van zelfbeheersing voor volwassen mannen dan voor vrouwen werden ge-

vonden (Burton e.a., 1998). Onze resultaten zijn wel in lijn met Lagrange en Silverman (1999), die een sterkere invloed van de tendentie tot het opzoeken van risico's op deviant gedrag vonden voor meisjes. Mogelijk kan de afwijking tussen onze resultaten en de resultaten van Burton e.a. (1998) verklaard worden doordat zij zich richtten op delinquent gedrag in de volwassenheid. Onze bevinding impliceert dat het hebben van weinig zelfbeheersing voor meisjes schadelijker is dan voor jongens. Wellicht vormen meisjes met een laag niveau van zelfcontrole een aparte groep, die ook om andere redenen een grotere kans op deviant gedrag heeft dan jongens met een vergelijkbaar niveau van zelfbeheersing.

In overeenstemming met onze verwachtingen en met eerder onderzoek vonden we dat externaliserende gedragsproblemen de kans op deviant gedrag in de adolescentie verhogen. Het verband tussen externaliserende gedragsproblemen en deviant gedrag was sterker voor jongens dan voor meisjes. Hieruit blijkt dat meisjes en jongens inderdaad verschillen in hun copingstrategieën, zoals eerder is gesuggereerd door MacArthur e.a. (2012). Jongens gebruiken deviant gedrag wellicht als strategie om met psychosociale gedragsproblemen om te gaan, terwijl dit voor meisjes in mindere mate het geval is. Bij meisjes leiden externaliserende gedragsproblemen mogelijk tot een andere reactie dan de hier onderzochte deviante gedragingen.

Voor adolescenten uit eenoudergezinnen vonden we voor zowel jongens als meisjes een grotere kans om deviant gedrag te vertonen. We vonden geen direct effect van de ouderlijke sociaaleconomische status op deviant gedrag. Echter, we vonden wel een relevant verschil tussen jongens en meisjes in de invloed van sociaaleconomische status van het gezin op deviant gedrag. Jongens vertonen meer deviant gedrag als het gezin een lagere sociaaleconomische status heeft dan meisjes. Het effect van een lagere sociaaleconomische status lijkt dus negatiever te zijn voor jongens dan voor meisjes. Omdat het effect slechts marginaal significant is stellen we met de nodige voorzichtigheid vast dat het deviante gedrag van jongens sterker beïnvloed lijkt te worden door de sociaaleconomische positie van het ouderlijk gezin dan het gedrag van meisjes.

Hoewel er inderdaad landenvariatie blijkt te bestaan in deviant gedrag, hebben we geen significante relatie gevonden tussen inkomensgelijkheid of genderongelijkheid en deviant gedrag onder adolescenten. Ook verschilde de invloed van inkomensongelijkheid op deviant gedrag niet tussen jongens en meisjes. Wel vonden we enig bewijs dat er een relatie bestaat tussen culturele normen van een land en de omvang van de genderkloof in deviant gedrag. De invloed van genderongelijkheid in een land op deviant

gedrag verschilt significant tussen jongens en meisjes. De variantie van deviant gedrag op landniveau is echter klein, waardoor deze verklaring slechts een klein aandeel van het totale genderverschil in het vertonen van deviant gedrag betreft. Omdat we nationale verschillen in de genderkloof in deviant gedrag slechts ten dele kunnen verklaren, zouden andere macrokenmerken dan wij hebben bestudeerd, zoals de mate van religiositeit in een land (Junger-Tas e.a., 2004), een verklaring kunnen vormen voor een deel van de landenvariantie in de genderkloof.

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Ten eerste hebben we voor onze analyses gebruik gemaakt van een cross-sectionele dataset die adolescenten met toegang tot het internet betreft. Omdat de toegang tot het internet in sommige landen vaker beschikbaar is voor huishoudens met een hogere sociaaleconomische status (Livingstone e.a., 2011; Notten, Peter, Kraaykamp & Valkenburg, 2009), en een hogere sociaaleconomische positie is geassocieerd met minder probleemgedrag (Hawkins e.a., 1992), kan dit hebben geleid tot een onderschatting van deviant gedrag. Daarnaast kan non-respons hebben geleid tot een onderschatting van de effecten, omdat de kans op participatie in het onderzoek kleiner zal zijn in gezinnen die met problemen kampen, zoals adolescenten die deviant gedrag vertonen. Dit betekent echter dat de door ons gevonden effecten mogelijk nog sterker zijn wanneer deze beperkingen worden opgeheven.

Hoewel de dataset relevante indicatoren voor deviant gedrag bevatte, was er geen informatie beschikbaar over een aantal andere mogelijke determinanten. Zo hadden we geen informatie over leeftijdsgenoten, die, zoals uit eerder onderzoek is gebleken, een belangrijke invloed uitoefenen op de mate waarin adolescenten deviant gedrag vertonen (Junger-Tas e.a., 2004). Omdat leeftijdsgenoten een sterkere invloed hebben op jongens dan op meisjes (Claes e.a., 2005), kan hun rol een aanvullende verklaring vormen voor de genderkloof in deviant gedrag en derhalve zouden zij in toekomstig onderzoek meegenomen kunnen worden. Verder is de betrouwbaarheid van onze meting voor deviant gedrag in enkele landen niet even groot. Echter, de vier items wijzen in elk land op één onderliggend concept en vormen de beste schaal die we in deze data voorhanden hebben. In toekomstig onderzoek zou een breder scala aan deviant gedrag kunnen worden opgenomen, zoals informatie over drugsgebruik. In navolging van eerder onderzoek (bijvoorbeeld Cooper, Wood & Orcutt, 2003) beschouwen wij externaliserende psychosociale problemen, zoals hyperactiviteit, als een onderliggende oorzaak van deviant gedrag (Cooper, Wood & Orcutt, 2003). Hoewel er empirische ondersteuning is voor het onderscheiden van externaliserende gedragsproblemen van deviant gedrag, en de gehan-

teerde meting in onderzoek naar deviant gedrag vaker gebruikt wordt als indicatie voor persoonlijkheidskenmerken (zie bijvoorbeeld Cooper, Wood & Orcutt, 2003; Jessor, 1992), zou toekomstig onderzoek wellicht ook rekening kunnen houden met andere persoonlijkheidskenmerken en meet-instrumenten. Tot slot dient te worden opgemerkt dat door de wijze daarop wij deviant gedrag hebben gemeten – een schaal waarbij adolescenten hoger scoren naarmate zij in meer vormen van deviant gedrag participeren – naast participatie in probleemgedrag ook diversiteit van de deviant gedragingen wordt gemeten. Dat wil zeggen dat adolescenten die participeren in verschillende vormen van deviant gedrag een hogere score krijgen dan adolescenten die zich beperken tot één deviant gedraging. Hoewel gezins- en landkenmerken bijdragen aan het verklaren van deviant gedrag van jongens en meisjes, is de invloed van individuele kenmerken dominant. De individuele factoren in dit onderzoek verklaren een aanzienlijk deel van zowel verschillen tussen adolescenten als ook de genderkloof in deviant gedrag.

Deze studie heeft verklaringen voor de genderkloof in deviant gedrag onder de loep genomen met behulp van een multivariate multiniveaubenadering. We hebben een bijdrage geleverd aan de literatuur door een groot aantal Europese landen met elkaar te vergelijken. Door het tegelijkertijd bestuderen van individuele, gezins- en landkenmerken hebben we een zo volledig mogelijk beeld gegeven van verklaringen met betrekking tot deviant gedrag. We zijn nagegaan in hoeverre de invloed van deze determinanten universeel is, dan wel verschilt tussen jongens en meisjes. We hebben aangetoond dat persoonlijkheidskenmerken en gezinskenmerken invloed hebben op de prevalentie van deviant gedrag onder adolescenten, maar niet voor jongens en meisjes in dezelfde mate. Genderverschillen in deviant gedrag zijn dus niet alleen toe te kennen aan verschillen in kenmerken tussen jongens en meisjes, maar ook aan verschillen tussen jongens en meisjes in de invloed van deze kenmerken op deviant gedrag. Omdat persoonlijkheidskenmerken genderspecifieke gevolgen hebben, is het van belang dat beleidsmakers en andere actoren zich ervan bewust zijn dat beleidsmaatregelen jongens en meisjes anders kunnen beïnvloeden. Daar komt bij dat ouders en verzorgers moeten onderkennen dat wat werkt voor meisjes misschien ineffectief of zelfs contraproductief is voor jongens. Omdat uit de resultaten blijkt dat met name zelfcontrole de neiging tot deviant gedrag beïnvloedt, zouden interventies zich hier meer op kunnen richten, wat vooral voor meisjes van belang is. Voor jongens is het meer van belang dat externaliserend probleemgedrag tijdig wordt onderkend en behandeld. Samenvattend biedt deze studie nieuwe inzichten in waarom

jongens en meisjes van elkaar verschillen in de participatie in deviant gedrag. Deze inzichten kunnen worden ingezet om betere interventies en succesvoller preventief beleid te ontwerpen, waarmee een bijdrage kan worden geleverd aan het inperken van de schadelijke effecten van deviant gedrag voor het individu en de samenleving.

Noten

1. Voor dit artikel maken we gebruik van het werk van het EU Kids Online-netwerk, gefinancierd door de Europese Commissie (DG Information Society) Safer Internet Programma (project code SIP-KEP-321803).
2. Landenpercentages van huishoudens met toegang tot een computer lopen van 35 procent in Bulgarije tot 92 procent in Nederland (zie Livingstone e.a., 2011).
3. We hebben kinderen in de leeftijd van 9 en 10 jaar van de analyses uitgesloten omdat zij niet zijn ondervraagd over alcoholmisbruik en vroege seksuele ervaringen.
4. Cyprus is niet opgenomen in de analyses wegens een gebrek aan contextuele data.
5. De betrouwbaarheid van de schaal was groter wanneer hyperactiviteit werd meegenomen (0,515 ten opzichte van 0,482).
6. Interklassecorrelatie $= \rho = \sigma_{2u0} / (\sigma_{2u0} + \sigma_{2e})$

Literatuur

- Agnew, R., Matthews, S.K., Bucher, J., Welcher, A.N., & Keyes, C. (2008). Socioeconomic status, economic problems and delinquency. *Youth and Society*, 40, 159-181.
- Arnett, J. (1992). Reckless behaviour in adolescence: A developmental perspective. *Developmental Review*, 12, 339-373.
- Amato, P.R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of family psychology*, 15, 355-370.
- Barrett, A.E., & Turner, J. (2006). Family structure and substance use problems in adolescence and early adulthood: Examining explanations for the relationship. *Addiction*, 101, 109-120.
- Blokland, A. (2005). *Crime over the life span: Trajectories of criminal behavior in Dutch offenders*. Leiden: Netherlands Institute for the study of Crime and Law Enforcement.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental psychology*, 22, 723.
- Burton, V.S., Cullen, F.T., Evans, T.D., Alarid, L.F., & Dunaway, R.G. (1998). Gender, self-control, and crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35, 123-147.
- Byrnes, J.P., Miller, D.C., & Schafer, W.D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125, 367.
- Claes, M., Lacourse, E., Ercolani, A.P., Pierro, A., Leone, L., & Presaghi, F. (2005). Parenting, peer orientation, drug use, and antisocial behaviour in late adolescence: A cross-national study. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 401-411.
- Compas, B.E., Hinden, B.R., & Gerhardt, C.A. (1995). Adolescent development – pathways and processes of risk and resilience. *Annual Review of Psychology*, 46, 265-293.

- Cooper, M.L., Wood, P.K., & Orcutt, H.K. (2003). Personality and the predisposition to engage in risky or problem behaviours during adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 390-410.
- Currie, C., Gabhainn, S.N., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R., Currie, D., ... Barnekow, V. (Eds.) (2008). *Inequalities in young people's health: HBSC international report from the 2005/2006 survey*. Copenhagen, Denmark: WHO Regional Office for Europe.
- Donovan, J.E., & Jessor, R. (1985). Structure of problem behaviour in adolescence and young adulthood. *Journal of consulting and clinical psychology*, 53, 890.
- Eisner, M. (2002). Crime, problem drinking, and drug use: Patterns of problem behaviour in cross-national perspective. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 580, 201-225.
- Evans, G.W., & Kim, P. (2013). Childhood poverty, chronic stress, self-regulation, and coping. *Child Development Perspectives*, 7, 43-48.
- Galloway, T.A., & Skarðhamar, T. (2010). Does parental income matter for onset of offending? *European Journal of Criminology*, 7, 424-441.
- Goodman, A., Lamping, D.L., & Ploubidis, G.B. (2010). When to use broader internalising and externalising subscales instead of the hypothesised five subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Data from British parents, teachers and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 1179-1191.
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Gorman-Smith, D., & Loeber, R. (2005). Are developmental pathways in disruptive behaviours the same for girls and boys? *Journal of Child and Family Studies*, 14, 15-27.
- Gottfredson, M.R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Grasmick, H.G., Tittle, C.R., Bursik, R.J., & Arneklev, B.J. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's general-theory of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30, 5-29.
- Gullone, E., & Moore, S. (2000). Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality. *Journal of Adolescence*, 23, 393-407.
- Hadjar, A., Baier, D., Boehnke, K., & Hagan, J. (2007). Juvenile delinquency and gender revisited the family and power-control theory reconceived. *European Journal of Criminology*, 4, 33-58.
- Hausmann, R., Tyson, L.D., & Zahidi, S. (2010). The global gender gap report 2010. In *Geneva: World Economic Forum*.
- Hawkins, J.D., Catalano, R.E., & Miller, J.Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112, 64-105.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Jessor, R. (1992). Risk behaviour in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Developmental Review*, 12, 374-390.
- Ipsos (2011). *Technical report EU Kids Online II*. EU Kids Online, London School of Economics and Political Science, London, UK/Ipsos MORI.
- Jessor, R., Turbin, M.S., Costa, F.M., Dong, Q., Zhang, H., & Wang, C. (2003). Adolescent problem behaviour in China and the United States: A cross-national study of psychosocial protective factors. *Journal of Research on Adolescence*, 13, 329-360.
- Junger-Tas, J., Ribeaud, D., & Cruyff, M.J. (2004). Juvenile delinquency and gender. *European Journal of Criminology*, 1, 333-375.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Yen, C.F., Chen, C.S., Weng, C.C., & Chen, C.C. (2008). The association between

- Internet addiction and problematic alcohol use in adolescents: The problem behavior model. *CyberPsychology & Behavior*, 11, 571-576.
- LaGrange, T.C., & Silverman, R.A. (1999). Low self-control and opportunity: Testing the general theory of crime as an explanation for gender differences in delinquency. *Criminology*, 37, 41-72.
- Leadbeater, B.J., Kuperminc, G.P., Blatt, S.J., & Hertzog, C. (1999). A multivariate model of gender differences in adolescents' internalizing and externalizing problems. *Developmental psychology*, 35, 1268-1282.
- Levin, K.A., Kirby, J., & Currie, C. (2012). Adolescent risk behaviours and mealtime routines: Does family meal frequency alter the association between family structure and risk behaviour? *Health Education Research*, 27, 24-35.
- Liebig, S. (2012). Richard Wilkinson and Kate Pickett (2009). The spirit level. Why more equal societies almost always do better. Allen Lane, London. *Social Justice Research*, 25, 102-107.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Technical report and user guide: The 2010 EU kids online survey*. EU Kids Online, London School of Economics and Political Science, London, UK.
- MacArthur, G.J., Smith, M.C., Melotti, R., Heron, J., Macleod, J., Hickman, M., . . . Lewis, G. (2012). Patterns of alcohol use and multiple risk behaviour by gender during early and late adolescence: The ALSPAC cohort. *Journal of Public Health*, 34, 20-30.
- Merton, R.K. (1968). *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial-behaviour – a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P.A. (2001). *Sex differences in antisocial behaviour. Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge, University Press.
- Notten, N., Peter, J., Kraaykamp G., & Valkenburg, P.M. (2009). Research note: Digital divide across borders – A cross-national study of adolescents' use of digital technologies. *European Sociological Review*, 25, 551-560 DOI: 10.1093/esr/jcn071
- O'Connell, M.F. (2010). Affluence versus equality? A critique of Wilkinson and Pickett's book "The Spirit Level". *School of Psychology Research Collection*, Dublin: University College, Dublin.
- Patterson, G.R., DeBaryshe, B., & Ramsey, E. (1990). A developmental perspective on antisocial behaviour. *American Psychologist*, 44, 329-335. Reprinted in: Gauvain, M., & Cole, M. (Eds.), *Readings on the development of children*, 2nd Ed. (1993, pp. 263-271). NY: Freeman.
- Pearlin, L.I., Menaghan, E.G., Lieberman, M.A., & Mullan, J.T. (1981). The stress process. *Journal of health and social behaviour*, 22, 337-356.
- Pickett, K.E., Mookherjee, J., & Wilkinson, R.G. (2005). Adolescent birth rates, total homicides, and income inequality in rich countries. *American Journal of Public Health*, 95, 1181-1183.
- Pratt, T.C., & Cullen, F.T. (2000). The empirical status of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime: A meta-analysis. *Criminology*, 38, 931-964.
- Rubin, D.B. (2009). *Multiple imputation for nonresponse in surveys* (Vol. 307). John Wiley & Sons.
- Skarðhamar, T. (2009). Family dissolution and children's criminal careers. *European Journal of Criminology*, 6, 203-223.
- Smith, D.A., & Paternoster, R. (1987). The gender gap in theories of deviance: Issues and evidence. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 24, 140-172.
- Snijders, T., & Bosker, R. (1999). *Multilevel analysis: An introduction to basic and advanced multi-level modeling*. London: Sage.
- Steketee, M., Junger, M., & Junger-Tas, J. (2013). Sex differences in the predictors of juvenile

- delinquency: Females are more susceptible to poor environments; males are influenced more by low self-control. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 29, 88-105.
- Stephenson, M.T., Hoyle, R.H., Palmgreen, P., & Slater, M.D. (2003). Brief measures of sensation seeking for screening and large-scale surveys. *Drug and Alcohol Dependence*, 72, 279-286.
- Svensson, R. (2003). Gender differences in adolescent drug use the impact of parental monitoring and peer deviance. *Youth and Society*, 34, 300-329.
- Tapert, S.F., Arons, G.A., Sedlar, G.R., & Brown, S.A. (2001). Adolescent substance use and sexual risk-taking behaviour. *Journal of Adolescent Health*, 28, 181-189.
- Tittle, C.R., Ward, D.A., & Grasmick, H.G. (2003). Gender, age, and crime/deviance: A challenge to self-control theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40, 426-453.
- UNDP (2009). *Human Development Report 2009. Overcoming barriers: Human mobility and development*. New York: Palgrave Macmillan.
- Upchurch, D.M., Levy-Storms, L., Sucoff, C.A., & Aneshensel, C.S. (1998). Gender and ethnic differences in the timing of first sexual intercourse. *Family Planning Perspectives*, 30, 121-127.
- Vold, G.B., Bernard, T.J., & Snipes, J.B. (2002). *Theoretical criminology*. Oxford University Press, New York.
- Wilkinson, R.G., & Pickett, K.E. (2009). Income inequality and social dysfunction. *Annual Review of Sociology*, 35, 493-511.
- Wong, T.M.L., Slotboom, A.M., & Bijleveld, C.C.J.H. (2010). Risk factors for delinquency in adolescent and young adult females: A European review. *European Journal of Criminology*, 7, 266-284.

Appendix

Tabel A1 Gemiddelde score voor de landkenmerken en cronbach's alpha voor deviant gedrag per land

Land	Deviant gedrag ^a	Gender-ongelijkheid ^b	Inkomens-ongelijkheid ^c	Cronbach's alpha
België	0,062	0,005	-0,684	0,461
Bulgarije	0,080	0,015	-1,984	0,648
Denemarken	0,116	-0,041	-0,784	0,694
Duitsland	0,085	-0,023	-1,984	0,587
Estland	0,133	0,013	1,516	0,676
Finland	0,075	-0,103	-3,284	0,682
Frankrijk	0,083	-0,011	-2,684	0,547
Griekenland	0,107	0,056	1,315	0,633
Hongarije	0,042	0,034	-2,084	0,658
Ierland	0,042	-0,038	0,516	0,573
Italië	0,063	0,042	2,716	0,565
Litouwen	0,113	0,004	1,416	0,626
Nederland	0,064	-0,027	0,316	0,520
Noorwegen	0,046	-0,101	-2,784	0,601
Oostenrijk	0,105	0,019	-1,984	0,554
Polen	0,076	0,022	0,116	0,533
Portugal	0,061	0,021	6,116	0,483
Roemenie	0,067	0,041	-1,284	0,633
Slovenië	0,140	0,024	-1,584	0,668
Spanje	0,039	-0,013	1,416	0,538
Tsjechië	0,080	0,043	-3,584	0,559
Turkije	0,034	0,139	8,516	0,409
Verenigd Koninkrijk	0,095	-0,018	4,916	0,698
Zweden	0,114	-0,092	-2,684	0,729

*N*1 = 17.250, *N*2=24

^a BRON: EU Kids Online Survey, 2010

^b BRON: Human Development Report (UNDP, 2009)

^c BRON: The Global Gender Gap Report 2010 (Hausmann et al., 2010)

Tabel A2 Schaalverdeling sociaaleconomische status kostwinner

Beroep kostwinnaar	Educatie kost-winnaar	Lager dan primair	Primair	Secundair	Tertiair
1) Algemeen management / ZZP'er		Laag	Gemiddeld	Hoog	Hoog
2) Middenmanagement / tewerk-gestelde professional		Laag	Laag	Hoog	Hoog
3) Boer / Visser		Laag	Laag	Hoog	Hoog
4) Kantoormedewerker / winkeleigenaar		Laag	Laag	Gemiddeld	Hoog
5) Werknemer, niet op kantoor / Supervisor, geschoolde arbeider		Laag	Laag	Gemiddeld	Hoog
6) Ongeschoolde arbeider, horeca-medewerker		Laag	Laag	Laag	Laag
7) Niet actief (huisvrouw/huisman, student, werkloos)		Laag	Laag	Laag	Gemiddeld
8) Niet actief (pensioen)		Laag	Laag	Gemiddeld	Gemiddeld

BRON: Livingstone et al. (2011)

Over de auteurs

Paula Thijs is cum laude afgestudeerd aan de Radboud Universiteit Nijmegen met een bachelor in sociologie. Momenteel doet zij de research master Social and Cultural Science (RMSCS) aan de Radboud Universiteit. Haar onderzoeksinteresses zijn ethnische relaties, religie, integratie, migratie, globalisering en gender.

Ingrid van Dijk is cum laude afgestudeerd aan de Radboud Universiteit Nijmegen met een bachelor in sociologie. Momenteel doet ze de research master Social and Cultural Science (RMSCS). Haar onderzoeksinteresses zijn cross-nationale studies over immigratie, criminaliteit en gender.

Robin Stoof is afgestudeerd aan de Radboud Universiteit Nijmegen met een bachelor in sociologie. Momenteel doet hij de research master social and cultural science (RMSCS). Zijn onderzoeksinteresses zijn attituden naar homoseksualiteit, sociale epidemiologie en gender.

Natascha Notten is werkzaam als universitair docent aan de Radboud Universiteit Nijmegen, vakgroep sociologie. Haar onderzoek focust op de intergenerationele overdracht van ongelijkheid op verschillende gebieden,

zoals risicogedrag en onderwijsprestaties, en in het bijzonder op sociale differentiatie in en consequenties van ouderlijke mediasocialisatie. Zie www.nnotten.nl voor meer informatie en publicaties. Correspondentie-adres: Natascha Notten, vakgroep sociologie, Radboud Universiteit Nijmegen, Postbus 9104, 6500 HE Nijmegen, tel. 024-3616065.
E-mail: N.Notten@maw.ru.nl